

Brazileški vojni minister v Italiji

Rim, 27. sept.—General Heitor G. Dutra, brazilski vojni minister, je dospel v Italijo. Obišče bo čete brazilске ekspedicijske sile, ki se bore proti Nemcem na strani zaveznških armad.

Italijansko ljudstvo bo, ko bodo Nemci pognani iz Italije, dobilo priliko, da pri svobodnih volitvah izreče, kakšno vlado želi.

PROSVETA

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Zdravne države (tiskem Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za celotno leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscriptions rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene glasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil polico.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (September 30, 1944), poleg vsega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Proč s tajno diplomacijo!

Ena izmed 14 Wilsonovih točk v zadnji vojni je bila zahteva za odpravo tajne diplomacije. Toda s to točko se je zgodilo enako kot z ostalimi: ostala je le na papirju. Pogoji premirja so bili skovani za zaprtimi vrati in prav tako versajska "mirovna" pogodba, ki je napravila podlago za drugo svetovno vojno.

Dve svetovni vojni v manj kot eni generaciji!

Zdaj za kulisami zopet kujejo novo "mirovno" pogodbo, ki bo po vseh videzih le podlaga za tretjo svetovno vojno. Značilno je, da nihče v visokih krogih več ne govori o ustvaritvi trajnega miru, marveč le izražajo željo, da bi prihodnja vojna ne izbruhnila prej kot v eni generaciji! In kdor še govori o trajnem miru, je med besedami razvidno, da nima upanja, da bo po tej vojni prišlo do tega zaželenega in za bodočnost vsega človeštva skrajno potrebnega cilja.

Kaj je vzrok temu pesimizmu, temu spoznavanju, da je tako rekoč na horizontu človeštva novo svetovno klanje, ko se ves svet še nahaja v objemu sedanjega klanja in uničevanja?

Vzrokov za to zavestno ali podzavestno ljudsko čutenje je več. Glavni vzrok za to brzdico spoznanja pa je v tajni diplomaciji, s katero so se otele tri glavne antiosišne velesile. Vsakdo, ki mu je zgodovina količjak znana, pa ve, da tajna diplomacija ni še nikdar nič dobrega prinesla. Faktično prinaša le gorje v obliki novih vojn.

Nihče ni toliko naiven, da bi pričakoval od visokih državnih in vojaških predstavnikov, kadar se zberejo na vojaških posvetovanjih, da bi bile te vrste konference javne. To bi pomenilo, da bi svoje vojaške načrte obešali na veliki zvon. Za tajnost takih konference so legitimne potrebe.

Vse nekaj drugega pa je, kadar se zastopniki vlad zberejo skupaj pri kovanju mirovnih pogodb in svetovne organizacije. Na takih konferencah bi ne smelo biti nobenega mesta za tajno diplomacijo, kajti tukaj se kuje usoda slehernega naroda! Diskusije o vseh predloženih načrtih bi morale biti javne, dostopne novinarjem.

Tako posluje UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration). Ta organizacija je zadnje dni zborovala v Montrealu, Kanada. Zastopniki 44 združenih narodov so javno razpravljali o vseh predloženih načrtih. In tako smo čitali, da so soglasno zaključili, da bo UNRRA nudila pomoč tudi sovražnim deželam. Tukaj so zastopniki združenih narodov pokazali, da humanitarnost ne pozna meje ali strankarstva, da so rane človeških zablod zaceljuje. Te pomoči s strani UNRRA bo deležna tudi Italija kot prva poražena sovražnica.

Kadar je kongresu predložen kak važen zakonski osnutek, se vedno vrše javna zaslišanja za in proti predno ga odsek, ki dela na njem, dokončno izdela. Tako sliši dobro in slabe strani načrta.

To je javna diplomacija, popolnoma demokratična procedura. In poslanci predlog lahko še amandirajo v zbornici, predno ga sprejmejo ali zavrnejo.

Vse drugače pa operira tajna diplomacija. Mednarodne pogodbe ali dogovore, s katerimi oblikuje usodo narodov, kuje in sklepa za zaprtimi vrati. In kuje jih le par diplomatov prizadetih držav. Tukaj ni nobenega javnega zaslišanja o predloženih načrtih za ali proti. Javnost sploh ne ve, kakšni so načrti.

Slednje je posebno resnica, kar se tiče tekočega zakulisnega barantanja treh velesil o bodoči usodi VSEH narodov. Predsednik je zadnjič le omenil, da gre to tajno barantanje bolj gladko izpod rok, kakor je bilo pričakovati. Toda, kakšna je vsebina tega barantanja, kakšni so načrti, tega ljudstva ne smejo vedeti. "Suvereni" državljani vseh narodov smo le poklicani, da prelivamo kri in plačujemo ogromne stroške vojne. Izgleda, da o bodočem miru tudi ameriško ljudstvo faktično ne bo imelo nič več besede kot v kakšni totalitarni državi. To pravico si prilasa le mala skupina visokih "državnikov".

Kot smo že zadnjič omenili, ta tajna diplomacija rodi le sumničnjenja, obdolžitve in mednarodne antipatije. Omenili smo tudi, da je danes ameriška javnost nasičena z odprtim sumničnjenjem in prikritimi, natolcevanjem, da je te tajne diplomacije največ kriva Rusija, pravilneje Stalina vlad. Če je ali če ni, mi ne vemo. Toda po naši sodbi so administracije vseh treh velesil enako odgovorne za to nezdavno in vsem narodom skrajno škodljivo politiko.

Sigurno je povsem, da ta politika ne more ustvariti zdravih odnošajev med Rusijo na eni in ostalimi narodi z demokratičnimi tradicijami na drugi strani. To je posebno resnica, kar se ameriške javnosti tiče. To je razvidno tudi iz paradoksa, da je danes na eni strani veliko hlinjenega prijateljstva in sintetičnega naglašanja o potrebi prijateljstva med Sovjetsko unijo in Ameriko, na drugi pa veliko sumničnjenja. To sumničnjenje ne izvira samo iz slepe bojazni ali sovraštva do boljševiškega strahu, marveč tudi iz machiavelške politike Moskve.

Ta antagonizem čuti tudi sovjetska vlada in ga hoče odpraviti. V ta namen se je začela posluževati politike "apizarstva" napram svetovnemu kapitalizmu, posebno pa napram ameriškem. Tej politiki zdaj dosledno sledi tudi komunistična gibanja po vseh državah. Kapitalizem je zdaj "košer". Ampak ljudje čutijo v tem neko prevaro.

Po našem mnenju bi Stalina vlada veliko bolje služila ruskim in tudi svetovnim interesom, ako bi odklanjala tajno politiko. Ampak iz Moskve čitamo poročila, da sovjetsko časopisje odprto zagovarja tajno politiko in napada ene Američane in Angleže, ki jo pobijajo in zahtevajo javno diplomacijo. S tem pa v Rusiji prilivajo le zunanemu antagonizmu proti sovjetom.

Glasovi iz naselbin

ODMEV NA DOPIS TONČKE SKUPCE

Detroit, Mich. — Čital sem dopis sestre Tončke Skupce iz New Castla, Pa., ki je bil priobčen v Prosveti, dne 14. septembra, in v katerem je bilo ponatisnjeno pismo rojaka Slavka Stega (pravilno Stegel), ki se nahaja na otoku Korziki.

Ker sem tudi jaz doma iz tistih krajev, namreč iz sosednje vasi Celje, in sem omenjeno družino Stega ali Peremiceve dobro poznal, sem dotično pismo z zanimanjem prečital. Seveda, Slavko najbrž tedaj, ko sem bil še jaz doma, še ni bil rojen. Tam imam še vedno brata in sestro in nekaj nečakov in nečakinj in pa mnogo bratrancev in sestričen. Toda danes ne vem, ali so še živi ali ne.

V domovini smo se poznali po imenu in pridevku po vsej fari, zato je skoro gotovo, da je Slavko Stega poznal moje sorodnike in bi mi mogoče mogel dati kakšen informacijo o njih, ali so še živi ali ne. Prav tako bi rad vedel, kako je z našo vasio. Morda so jo požgali fašistični kulturosozi.

Vesti o naših krajih bi zanimali tudi mnoge druge, ki so prišli v Ameriko od tam. Prosil bi sestro Tončko Skupce, da bi v Prosveti priobčila naslov Slavka Stega, ako pa to ni mogoče, potem pa bi jo prosil, da bi poslala naslov na naslov spodaj podpisanega, za kar ji bom zelo hvaležen in prav tako tudi drugi rojaki, ki so iz tistih krajev. Moj naslov je: 5633 Celeron st., Detroit 9, Mich. Pozdrav vsem čitateljem Prosvete.

Albert Klin.

NEKOLIKO O BRAZILJI IN DRUGEM

Bellingham, Wash. — Pazljivo čitam Prosveto: dopise, črtice, sploh vse. S posebnim zanimanjem pa sem sledil uredniškim člankom "Naprej ali nazaj." Je že res, da je tako, vendar pa se mi zdi, da urednik ni pokazal na jedno tako kot Enrico Bevin, ki je angleški delavski minister. On pravi, naj bi vzel iz rok posameznikom monopol na dobrine in naj bi te dobrine postavili na podlago poštne znamke. Za realiziranje tega ne bi vzelo desetletja ali generacije. Čudim se, zakaj drugi večaki ne pridejo na idejo Bevin.

Naša Amerika — naša dežela. ... Hm, upajmo, da bo ... in kadar bo, bo brezposelnost tudi rešena ... Kdo ve, kako se bo vse razvijalo po svetu. Ko bi človek mogel, recimo, čez sto let priti pogledat ... Vzemimo za primer zgodovino Brazilije, ki je največja republika v Južni Ameriki. Ponovno čitam zgodovino Brazilije. Knjiga je zelo zanimiva, kajti nazorno pokaže na kakšen čuden način se je dežela razvila in utrčila. Pisatelj Stefan Zweig lepo in po ljudno opisuje, tako da lahko vsak razume, če le malo razume angleščino. Zweig je knjigo spisal v drugem jeziku, menda v portugalskem, v angleški jezik pa jo je prevel Andrew St. James, izdala pa je knjigo družba The Viking Press, New York. Naslov knjige je "Brazil, Land

of Future." Pisatelj prične pisati o dogodku, ko so se 22. aprila 1. 1500 na horizontu pojavile jadrnice z znakom rdečega križa, ki je znak Portugalske. Brazilija je bila portugalska kolonija tristo let. Portugalci so jo zatirali in izmagovali, zato ni bilo nobenega zgleda, da se bo dežela kdaj dvignila na svoje noge. Ljudstvo se je sicer uprlo in študentje so osnovali tajno organizacijo, a bili so poraženi že preden so mogli kaj doseči. Značilno je to: dočim so se kolonisti na severu — danes Združene države — uprli z orožjem proti angleškemu kralju in zmagali, pa se Brazilci niso uprli tedaj, ampak pozneje, toda upor ni bil uspešen, ker ni bil pravilno organiziran; ljudstvo ni bilo dovolj podkovano in poučeno, kako se uspešno izvrši revolucija.

Z Napoleonovim prihodom, se je stvar v Evropi zaobrnila in portugalskemu kralju ni kazalo drugega, kakor pustiti Portugalco in se preseliti v svojo kolonijo v Brazilijo. Po prihodu kraljevske družine, je dežela pričela procvetati, a suženjstvo je ostalo še 70 let, do 1. 1888. Po zatonu Napoleona, ko so ga preganali na otok Svo. Helene, so Portugalci zahtevali, da se njih kralj povrne domov, če ne, bo zgubil pravico do portugalske krone. Tako je kralj 1. 1821 postavil svojega sina Dona Pedra za svojega namestnika, a sam je odpotoval v Evropo.

Medtem časom pa se je delalo za neodvisnost Brazilije in neki spreten diplomat je pridobil Dona Pedra, da je podpisal dekret neodvisnosti. S tem dekretom si je Don Padre pridobil naklonjenost ljudstva in tako je bil 12. oktobra proglašen za cesarja Brazilije. Navzlic temu pa so mu pričeli očiti, da je tujec in sovraštvo proti njemu je tako naraslo, da je sklenil abdicirati v prid svojemu petletnemu sinu. To se je zgodilo 1. 1831. Njegov sin, rojen v Braziliji, je bil kronan kot petnajstletni deček 1. 1840 za cesarja Brazilije. Njegov ime je bilo Pedro II. Imperador de Brasil. Ta vladar je bil blaga duša. Vojne je sovražil in uspešno mu je, da v času njegovega petdesetletnega vladanja ni bilo v Braziliji nobene večje vojne ali revolte. Prav tako je sovražil suženjstvo, katero je hotel odpraviti, toda njegovi svetovalci so mu odsvetovali, češ, da bi prišlo do revolucije in razpada držav, katere so bile zelo rahlo povezane med seboj. In tako je suženjstvo ostalo z majhno spremembo, namreč, da suženj, ki je prestopil 65 let, postane svoboden. Suženjstvo je bilo odpravljeno šele 1. 1889. Cesar se je tedaj nahajal v nekem evropskem sanatoriju hudo bolan. Kaj se je tedaj doma zgodilo, ni vedel. Toda kronika pravi, da so zdravniki izgubili upanje, da bi ozdravil, toda ko so mu povedali, da je bilo suženjstvo odpravljeno, je bil tak vesel novice, da se mu je povrnilo zdravje. Ker ni imel nobenega moškega naslednika in ker je ljubil mir, se ni upiral ljudskemu sentimentu, ki je zmirom bolj rasel za republiko, zato se je odpovedal kroni in se 1. 1889 preselil v Evropo.

Ogromni naravni zakladi v Braziliji so skoraj še nedotaknjeni. Vzrok temu je, ker Brazilija nima premože, železnice in tovarne pa ne morejo obratovati brez njega. Vse, kar so ali še črpajo, je na površju zemlje, in sicer s pomočjo črncev iz Afrike.

Brazilija je bila kolonija od vsega početka (1. 1500) portugalskih monarhov in pustolovcev, kateri so šli za tem, da hitro obogate. Ker pa zlata ni bilo na površju zemlje, prav tako ne drugih žlahtnih kovin, se niso v splošnem navduševali za naselitev v Braziliji. V deželo so pošiljali le kaznjence in druge slabe elemente, kateri so pozneje postali tudi sužnjedržci. Ker so smatrali, da v deželi ni zlata in drugih vrednosti, se druge države niso brigale za njo in tako je ostala last Portugalske. Ščasoma pa so našli zlato v potokih, katerega pa ni bilo dosti, vendar pa toliko, da je portugalski dvor plačeval svoje dolgeve in zidal palače, toda ne v Braziliji, pač pa v Lizboni. Šele s prihodom kralja in dvora, vojaštva in druge visoke gospode, je prenehal odtok bogastva v Evropo.

Industrija se ni mogla razviti vsled pomanjkanja premože, prav tako železnice ne za prevažanje dobrin. Pozneje so pridobivali trs za sladkor, bombaž, kavo in kavčuk, a pod zemljo pa je ta ogromni kontinent še vedno nedotaknjen. Pisatelj Zweig pravi, kadar bo Brazilija začela rabiti moderne stroje, bo lahko preživljala 500 milijonov duš, dočim šteje sedaj samo 45 do 50 milijonov prebivalcev.

Brat urednik je omenil v svojem članku "Naprej ali nazaj" tudi tehnokracijo, ki se je pokazala kot zvezda repatica in kmalu zatonila. On tudi pravi, da bi bili delavci "dobro hranjeni roboti" pod absolutno vlado tehnokratov. S tem se ne strinjam. Bili bi "roboti", ako hočemo tako imenovati, le dve ali kvečjemu tri ure na dan. V tem času bi moral sleherni človek, seve, ako bi bil zdrav, doprinesei družbi svoj delež dela. Enoinvajset ur pa bi bil prost. In ob prostem času, ko mu ne bi bilo treba skrbeti za stanovanje, hrano in obleko ter zdravniško oskrbo, bi bil robot. Ob prostem času, bi lahko šel, kamor bi hotel in porabil svoj čas po svoji volji. Politika? Kdo neki bi se brigal za njo ...

Vzemimo za primer kmeta in njegovo družino. Vsi člani, hlapci in dekle pravijo "naša hiša", "naš gozd", "naše polje" ... Če pa pogledaš v gruntno knjigo, pa vidiš, da je samo en gospodar. Nobena družina, nobena kmetija ni še trpela na "preveliki" produkcijski. In če bi kakemu očancu govoril, da je hudo, zelo hudo in slabo, ker je pridelal vsega, bi mislil, da si ob pamet. Temu je vzrok današnja politika. Divje gospodarstvo! Tak sistem je proti vsem zakonom logike, nenaraven, zato mora izginiti in izginil bo! Seve, pod takim sistemom ni prostora za popolno tehnokracijo.

Naj še povem, da sem bil zelo presenečen, ko je prišel sin Frank od vojakov na dopust. Bilo je 4. septembra, na delavski dan, ko sem bil že v postelji, ko nekdo potrka na vrata. In kdo tam stoji — moj sin Frank v mornarski uniformi Strica Samma. Fant je invaziral in ima znake na rokavu s tremi portami in "vrane", kot se izražajo mornarji za šalo. Pri mornarici je že nad 20 mesecev, in sicer na Salomonskih in drugih oto-

Pittsburgski župan C. D. Scully podpisuje dokument, s katerim je proklamiral slovenski teden, ki se je praznoval v Pittsburghu v času Ameriškega slovenskega kongresa dne 23. in 24. septembra. V županovi družbi so Mary Pirinsky, V. S. Platek in Stephen Zeman ml., uredniki ASK.

kih. Zgleda, da je dobro hranjen. O bojih je povedal le malo, pač pa, da morajo trdo delati, potem ko preženejo Japonce, da zopet spravijo vse v red. Dobil je mesec dni dopusta. Vsega skupaj je pri vojakih že 28 mesecev, 2. oktobra pa se mora javiti pri poveljstvu v Jacksonvillu, Florida. Kam bo od tam poslan, še nič ne ve. V Bellinghamu je bil le tri dni.

Kako sva se imela? Well, bil je prijeten in vsaj za tisti čas "pozabil". Tudi jaz sem bil prijeten z njim, toda povedal sem mu, da nisem sposoben pripraviti kake pojedine, kot bi se spodobilo. "Veš," sem mu dejal, "tukaj ni ženske, ne mame in ne žene, od navadnega starega pečlarja pa tudi ne moreš zahtevati, da bi znal postreči. No, bil je zadovoljen z vsem. Sicer pa je bil povabljen drugam. In kar je glavno, imel je dovolj denarja in si lahko privoščil kosilo v restavraciji. Razumljivo, da ga nisem nadlegoval, da bi dal kaj za naše brate in sestre v domovini, ali pa da bi se naročil na Prosveto. Vse te stvari so mu nadležne. In kakor sem zadnjič omenil, sva in ostaneva duševna tuja ...

Vreme se je spremenilo in imamo bolj hladno in tudi deževalo je. Tudi revmatizem se oglašja.

George Gornik. 493.

ODMEV NA KRITIKO

Detroit, Mich. — Prosim, da mi ne zamerite, ker vas zopet nadlegujem s tem pisanjem. A prisljena sem odgovorjati na osnovano kritiko, ki me je zadelo po konvenciji SANSa. Me ne namreč kritizirajo tisti, ki niso bili izvoljeni v širši odbor. Napadli so V. Cankarja, češ, zakaj sem bila jaz izvoljena v širši odbor SANSa, ko pa nič ne delam za organizacijo, nič ne dam in da sem celo nasprotna SANSu. Te trditve niso resnične.

Tega ne pišem sebi v zagovor. Tudi nimam namena zagovarjati onih treh, kateri so bili imenovani, da izberejo iz vsake naselbine po eno osebo v širši odbor. Dotične osebe so same bolj zmorne kot jaz, zato mi jih ni treba zagovarjati. Moj namen je le dokazati, da ni vse resnica, kar se je govorilo po izvolitvi o meni.

Kritiki prikazujejo, da je omenjeni odbor ustrelil največjega kozla, ker je mene odločil za širši odbor. Češ, jaz nisem zaslužila, da bi bila izvoljena v ta slevežen in dobro plačan odbor! Dejali so nekako takole: da nisem kvalificirana za ta urad ne po možnosti in ne po aktivnosti, še manj pa po darežljivosti.

Ko sem bila na slovenskem kongresu pred dvema letoma izvoljena v širši odbor, so iste osebe prav tako kritizirale in rekle, da je kongres izvolil napačne osebe, da je bil kongres fiaska itd. Ko sem bila tedaj izvoljena v širši odbor, mi ni nihče naročil ali zahteval, da bi morala sama opraviti vse delo, niti mi niso dali instrukcij, v čem prav za prav obstoji moje delo in kaj je moja dolžnost, navzlic temu pa sem vseeno delala in vršila svojo dolžnost, kolikor je pač bilo v moji moči. Tedaj sem se izrazila pred osebno, katere me sedaj obtožuje in kritizira, da bom pričela z zbiranjem prispevkov za SANS, a dejala mi

je, da sem že tajnica postojanke JPO-SS, zato ne bi mogla vsega dela sama izvršiti in potrebno je, da se ustanovi podružnica SANSa.

*Kar se tiče govoric, da nasprotujem SANSu, ve pa vsakdo v naši naselbini, da ni resnica. Povsod sem zagovarjala in agitirala, da pošljemo čim več delegatov na prvi kongres v Cleveland, ki se je vršil 5. in 6. decembra 1. 1942 v Clevelandu.

Kakor sem že omenila, smo v Detroitu takoj po prvem slovenskem kongresu ustanovili podružnico pomožne akcije, katere tajnica sem od ustanovitve naprej. Pomagala sem po svojih najboljših močeh, moralno in gmotno, tako da je bil začetek čim uspešnejši. Ker pa sem bila tajnica pomožne akcije, je razumljivo, da nisem mogla za obo organizaciji enako delati. Sicer pa sta obe organizaciji ustanovljeni za isti namen, vsled tega ni dosti razlike, katero organizacijo podpiraš, glavno je, da delaš in žrtvuješ nesebično. Jaz pa delam in podpiram obe in prav tako moji otroci. Pred kratkim sem prejela od mojega starejšega sina, kateri se nahaja še od maja meseca na Novi Gvineji, \$25 za pomoč revežem v stari domovini. Poslal mi je tudi sliko Tita, katero je izrezal iz nekega avstralskega časopisa. Naj omenim, da je bila njegova velika želja, da bi bil poslan v Jugoslavijo, a želja se mu ni izpolnila, kajti bil je poslan nad Japonce. Poslani denar sem razdelila na tri strani: \$10 za SANS, \$10 za JPO-SS in \$5 za ambulančni avtomobil. Slednje vsoto sem izročila Josie Zakrajšek ob priložnosti konvencije SANSa. Omenim naj še, da je on tedaj, ko smo ustanovili podružnico JPO-SS, daroval \$5, prav tako moja hčer in mlajši sin. Hčer je tudi ta mesec dala \$5 za SANS. Navsezadnje pa nisem milijonarka ali pa Henry Ford, da bi dajala tisočake samo za to, ker sem v širšem odboru. Naj še pristavim, da bi delala za SANS, četudi ne bi bila izvoljena v odbor, a kritizirala ne bi nikogar.

Nihče ne more pričakovati, da bi samo ena oseba izvršila vse delo, samo zato, ker je bila izvoljena v neki posebno važen urad. Zlasti pa so težave pobirali prispevke po hišah, kajti v Detroitu so Slovenci raztreseni po vsem mestu. Sicer pa razumem, da je širši odbor nekaj parlament in njegova dolžnost je, da se udeležuje sej in poroč o delu in drugih aktivnostih v naselbini in obratno, da informira članstvo po naselbinah o delu izvršnega odbora itd. Ne smete pozabiti, da član širšega odbora ne prejema nobene plače, razen za kritje voznih stroškov, kadar je poklican na sejo. V zadnjih dveh letih smo imeli samo eno skupno sejo, zato mislim, da smo članice širšega odbora prav tako dobro rešile svojo nalogo, kot bi jo tisti, ki mislijo, da so silno učeni.

Sedaj mi je razumljivo, zakaj je na svetu toliko strank, ver in vladarjev. Če jih ne bi bilo, potem ne bi bilo veliko odbornikov mest. Človeku so nevoščljivosti celo takega odbornika mesta, v katerih ima samo dolžnost, a nič plače. Na prihodnji konvenciji bom priporočala, da se izvolijo v odbor vsa delegacija, ali pa bom sugestirala, da se ustanovi

(Dolje na 3. strani)

Zemljevid Hitlerjeve "evropske trdnjave," ki se ruši na vseh straneh pod udarci zavezniškega orožja.

GORNJE MESTO

POVEST IZ ZAGREBSKEGA ŽIVLJENJA

SPISAL

BOGOMIR MAGAJNA

11.

Marija je hodila vsak dan gledat na črno deško godbene šole, je li kdo pritrtil nanjo vabilo za poučevanje godbe. Dnevi so potekali, njen denar je kopnel. Kupovala je "Novosti" in "Jutranji list". Toda oglasa ni bilo nobenega. Zbala se je bodočih dni in pisala stricu po denar. Stric ni odgovoril. Pričela je sama iskati od hiše do hiše, od kina do kina. Povsod pred njo jih je iskalo drugih sto. Vendar ji ni izginil dobri nasmeh z ustnic. Brez besede je poslušala vsako zavrnitev in iskala naprej. Pouka ni zamudila niti ure.

Mesec se je manjšal. Nebo so pričeli pregrati oblaki in enolične megle so ležale med hišami. V nočeh je bilo v njeni sobi mrz. V plašč oblečena in ogrnjena v rožast šal je predevala pri harmoniji dolge ure, do desetih, do enajstih. Preludiji, sonate, večernice so se glasile vsak večer v njeni sobi. Skoraj vsak dan je dobivala od tovarišev pisma in jih puščala polprečitana na mizi, da jih je gospodinja odnašala kdovekam. Vendar je tudi ona enkrat poskusila pisati.

"Ljubi in neljubi moj!" — Nič več verjela, da jo še ljubi; kajti prepričana je bila, da mož, ki ljubi, ne pozabi nikdar, da si je na drugi strani bala, da bi se vrnil. Slika Mirogaja ji je še vedno bdela pred očmi. Tako je stal je naslov na pismu, ki ga je naslovila na vseučilišče, in tisti dve besedi na belem papirju. Toda četudi bi bila pismo odposlala, bi ga Simon ne bil dobil, kajti po sestrični smrti niti enkrat več ni bil na vseučilišču. Ni slutila, kaj se z njim godi, kako blodi polpijan, kako je odnesel zadnjo knjigo razen tistih pesmi v zastavljalnico in se boril v sebi, ali naj zastavi tudi gosli.

Dnevi so tekli. Odpovedati se je morala večerji. "Kuhala si bom sama doma," je rekla v gostišču, "kajti predaleč mi je hoditi sem." Postrežnica v gostišču je poznala take stvari in je samo prikimala. Toda Marija si je res kuhala kak teden za večerjo čaj. Potem se je odpovedala tudi temu. Kljub temu je doživljala kot še nikdar. Godbo je doumevala šele sedaj in zvoki, ki so ji bili prazni in hladni, so udarjali sedaj v njeno dušo. Živi, nanovo porojeni. Kadar ni igrala, je slonela ob oknu in gledala na ozko ulico pred seboj. Dasi ni verjela, da se povrne, se ji je vendarle zdelo, da bo prikazal nad stopnicami in zavil v njeno ulico: "Natančno v tej in tej minuti se bo prikazal. Jaz se bom skrila za zaveso in ne bo vedel, da sem ga pričakovala." Vedno zeleni asparagus, ki ga ji je podarila gospodinja, je nalašč postavljal tako, da je v slapu padal proti cesti, da bi ga Simon zagledal že oddaleč. Toda njega ni bilo. Le veter se je igral na tej samotni ulici z rumenim listjem, ki je pripotovalo tam od vrtov nekje. Včasih je šla mimo kavarne, v kateri je mislila, da ga bo videla sedeti pri oknu. A le tuji obrazi so zvedavo gledali skozi šipe nanjo. Gospodinja je slutila, kaj se dogaja v njej, in je večkrat vprašala po mladem gospodu. "Zakaj ne pride več k vam? Poštene in dobre oči je imel. Pojdite sami k njemu, kot sem šla pred dvajsetimi leti k svojemu možu jaz. Če vidi ženska, da jo ljubi kdo, naj hodi, hodi za njim, in ko ga dohiti, naj pade pred njim na kolena in mu objame srce; kajti velika ljubezen do žene zagori v možu samo enkrat."

Marija ni odgovarjala starki. V tem starem, ovenelem telesu je živela ljubezen še prav tako silna kot takrat, ko je bila dekle in žena in se je razodevala v vsaki stvari: na moževih knjigah, ki jih tudi v tiskini ni hotela prodati, na njegovih slikah, na kateri ni smel obviseti niti prašek, in na svečah, ki jih je nosila in prižigala na Marijin oltar v Kamenitih vratih. Na-

tanko si je ustvarila sliko posmrtnega svidenja z možem in si je včasih že kar želela umreti. Večkrat je govorila Mariji o tem.

Neko popoldne je prihitela starka k njej: "Videla in srečala sem gospoda Simona." "Kje?" je vprašala Marija in uprla oči vanjo. — Starka se je obotavljala.

"Kje?" je ponovila Marija.

"Morda pa le ni tak, kot sem si mislila," je rekla starka.

"Kje ste ga videli?" je vprašala Marija trdo. Starka je imenovala ulico, toda ko je videla, da Marija ne umakne pogleda z nje, je nadaljevala: "Prav iz gostilne pri 'Črnem jagnjetu' je stopil. Danes ob štirih je bilo. Obleka mu je bila zanemarljiva. Niti ovrtnice ni imel prav zavezane. Ko sem ga pozdravila, je samo nekaj zamrmral in ni niti dvignil glave, da bi pogledal, kdo ga je pozdravil."

"Je bil pijan?"

"Ne vem. Morda je bil. Tista gostilna je že od nekdaj..."

"Molčite!"

Marija se je hitro napravila: "Če vidiš, da te možki ljubi..." je ponovila starkine besede in odhitela.

"Bog ti ga daj srečati!" je zamrmrala starka. Mariji se ni zaustavil korak, ko je stopila v "Črno jagnje."

V gostilni je sedela samo natakarka Anica in radovedno gledala Marijo.

"Želite, gospodična?"

"Ste vi Slovenka?"

"Sem."

"Nekaj bi rada govorila z vami. Stopiva v kuhinjo. Saj je tam kuhinja? Nočem, da bi me kdo videl."

"Ne bojte se! V tem času pri nas ni gostov. Edini, ki prihaja tudi ob tem času, pa je ob štirih odšel."

"Simon?"

Anica se je začudila. "Ste vi gospodična Marija?"

"To vprašanje jo je udarilo za hip. 'Ali vam je pripovedoval o meni?'"

"Ne samo tisti večer, ko je prvič igral gosli, je vpril vseh govoril o vas."

"Kaj je govoril?"

"Dolgo je govoril, a samo lepe stvari. Pa je bil pijan in je rekel potem, da bo izročil godbo angelom. Z Regino je plesal in rekel, da bo ona njegova pesemca."

"Ali hodi sedaj z Regino?"

"Največ z Regino, pa tudi z Malči in z drugimi. Le za Eriko se ne meni, ker ve, da jo ljubi Benčina, in za Mancico, čeprav je Mancika najlepša."

"Je še kdaj po tistem večeru govoril o meni, morda je vam kaj govoril?"

"Ni govoril več, niti enkrat vas ni več omenil. Samo kadar je zelo pijan, pripoveduje o neki gospe iz stolpa in o neki hiacinti. Denarja pa nima nič. Krilan pravi, da Simon skoraj nič ne je. Od njega ni hotel denarja, meni pa je rekel, da me bo udaril če bom govorila o denarju. Jesti noče tu na upanje, pije pa, kadar je sam, a pravi, da bo gotovo povrnil."

"Verujete vi, da bo povrnil?"

"To vem gotovo. Poznam ga. Vem tudi, da bi gosli prodal, če bi ne mogel drugače plačati, čeprav bi se težko ločil od njih."

"Kako sodite o njem? — Ko toliko pije?"

"Da! On pije zato, ker mu je sestra umrla. Malči pravi, da vsak dan govori o sestri."

"Sestra mu je umrla!" je zaklicala Marija. Potem je prišla Anica za roko. "Sedite k meni, kako vam je ime?"

"Anica."

(Dalje prihodnjič.)

Načelniki treh držav, Amerike, Anglije in Kanade—Roosevelt, Churchill in Mackenzie King na vašni konferenci v Quebecu, Kanada, na kateri so bili orisani strateški načrti za poraz Japonske. To je bila že deseta konferenca med Rooseveltom in Churchillom.

vori učitelj mimogrede na stopnicah.

"Cujte, Kalandar, kaj niste rekli, da bi radi brali o francoski revoluciji?"

"Rad bi!"

"Pridite... no... pridite jutri ob devetih po knjigo!"

Peter je šel po knjigo, pa kljub maši, pridigi in zvonjenju ni pomislil, da je tisti dan nedelja, dan spreobračanja. Učitelj ga je sprejel na temnem hodniku, šel pred njim do knjižnice ter odklenil duri.

"Kar sami si izberite!"

Peter je odprl ogromno stekleno omario, ki je segala prav do stropa. Tam so stale na polovicah v dolgih vrstah debele, v usnje vezane knjige. Dišalo je po plesnobi in učenosti. Peter je gledal in izbiral.

"Kdor bi vse to prebral, bi bil hudo učen, ali pesmi težko da bi delal!" je pomislil v svojem srcu.

Takrat je zahreščalo zamolklo; Peter se je ozrl ter je okamenel. Duri so se bile zaklenile od zunaj. Učitelj je še ukazal s trdim, porogljivim glasom:

"Tam na mizi je zvezek, je pero in črnilo! Šest ur je časa dovolj za delo in premišljevanje!"

Samotno so odmevali koraki po hodniku, umolknilo so daleč nekje pod stopnicami.

Peter je planil k durim, stresel je z vso močjo za kljuko.

"Ta! Razbojnik! Judež!" je kričal.

Duri se niso udale. Izpuštil je kljuko, šel počasi proti mizi, s sklonjeno glavo, trepetajoč, ves omamljen od groze in gnusa. Na mizi je ležal čisto nov zvezek; na prvi strani je bilo napisano z lepo učiteljevo pisavo:

"O dolžnostih pridnega dijaka."

Peter je gledal dolgo na to snažno, gospodsko pisanje; vsaka črka, vsaka beseda je bila popolnoma podobna trdemu, porogljivemu glasu učitelja in obrazu njegovemu. Nenadoma je zgrabil zvezek z obema rokama, pretrgal ga podolž in počez, razcefral vsak list posebej ter raztrosil bele košce križem po tleh.

"Judež! Judež!"

Leglo mu je na srce, zagomazelo mu po telesu, prevzelo ga vsega kakor spolzek stud. Utrujen, do kraja omamljen je hotel sedeti na stol, pa si je premislil še o pravem času; kajti stol je bil pač nalašč pripravljen zanj in za njegovo pokoro; če bi sedel nanj, bi bilo toliko, kakor da bi začel pisati "o dolžnostih pridnega dijaka." Odsunil ga je z nog, da se je ropotoma prevrnil v kot.

Stal je sredi izbe, vpognjen, dlani ob sencih.

"Kaj početi?"

Stopil je k oknu ter ga je odprl nastečaj. Globoko spodaj je bilo pusto, pečeno dvorišče, od rumenega zida nasproti je odsevalo jutranje solnce. Spreletelo ga je za hip, da bi skočil dol, kar z rokama na glavo naprej, "da bo vsega konec." Ali komaj se je bila porodila črna misel, že je umrla, še predno jo je mogel zgrabiti za rame ter ji pogledati v oči. Vendar pa mu je dala tolažbo, nekaj prijetnega, milobnega zadoščanja, kakor da

smehnem se mu od strani, kor zna on sam... pljunem predenj... pa drugega nič!"

Ko so ga vzdramili težki, pačasni koraki na stopnjicah, si je prestrašen pomel oči, kakor da je bil storil velik greh.

"Saj nisem zaspal!"

Planil je kvišku ter čakal sredi izbe. V ključavnici je zahreščalo, na prag je stopil učitelj narahlo je zamahnil z roko, se umaknil. Spogledala sta se za hip, nato sta obadva povela oči. Peter ni izpregovoril besede, tudi pljunil ni; hitel je po stopnjicah, dušilo ga je grlu, rad bi bil že zunaj, po svetlim solncem.

To je bila prva ječa Petra Kalandra.

(Dalje prihodnjič.)

Razni mali oglasi

PRODA SE 3 stan. po 4 sobe vsa zidana hiša. Peč gorkota. 2341 N. Leavitt.

PLAČAMO V GOTOVINI TAKO za avtomobile, troke in wrecks

AMERICAN AUTO PARTS & SALVAGE CO.

7008 Cottage Grove Ave. Phone Hyde Park 2154

ŽENE IN DEKLETA Punch Press operatorice.

Zlagateljice na splošno imajo priliko za stalno delo tudi po vojni.

429 W. SUPERIOR ST.—1st floor

ZASTOPNIKI LISTA PROSVETE

so vsi društveni tajniki in tajnice član, ki jih društva izvolijo v svrhu.

Naki nastavljeni lokalni in politični zastopniki na določene okraje:

Louis Barborich, za Milwaukee, Wis. in okolico.

Anton Jankovich, za Cleveland, Ohio in okolico.

Frank Klum, za Chisholm, Minn. in Chisholm in okolico.

Frank Cvetan, za Tire Hill, Pa. in vso srednje-vzhodno Penno.

Anton Zornik, za Herminie, Pa. in vso zapadno Pennsylvanijo.

John Zornik, za Detroit in okolico.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član naroči sam po svoje naročnino direktno listu

PROSVETA

2857 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

ČRTICE

(1911-1913)

IVAN CANKAR

POGOVOR NA VERANDI

Nadalje ga je kazila še ta napaka, da ni bil zmirom enakih misli z učiteljem, posebno se ne zaradi pismenih nalog. Držal se je nauka: "Molči, kadar ne veš, kaj da bi povedal!" Ukazali so jim, da naj opišejo razgled z Ljubljanskega grada. Peter Kalandar je rekel, da je pozimi v snežnem metehu pot na Grad težavna, razgleda pa toliko, kakor nič, posebno na borovniško stran. Zato naloge tudi pisal ni, učitelj pa si resnice ni dal dopovedati. Jeseni so jim naročili, da naj opišejo, kod da so hodili ob počitnicah. Peter Kalandar je napisal: "Nikoder!" Povedal je golo resnico, učitelj pa je bil hud. Pripetilo se mu je mnogo-kdaj, da je čisto pozabil, kje da sedi. Dež je rahlo potrkaval na okna, topla tišina je bila v izbi, komaj da jo je motilo škrtanje

peres. Kakor svetli metulji so frfotale pesmi pod stropom. Peter je vstal, zaplesal par korakov, našobil usta ter veselo zabrizgnil. Udarilo je v tišino, kakor strel, sošolci so se smejali, učitelj je zmerjal do zasoplosti. "Zaradi ubogega brizga taka reči!" je užaljen pomislil Peter. Po dolgem posvetovanju so sklenili učitelji, da ga spreobrnejo siloma, že zaradi pohujšanja, ki ga je dajal. Prisodili so mu zapora šest ur ter mu naznanili, da naj se oglasi v nedeljo stran. Zato naloge tudi pisal ni, učitelj pa si resnice ni dal dopovedati. Jeseni so jim naročili, da naj opišejo, kod da so hodili ob počitnicah. Peter Kalandar je napisal: "Nikoder!" Povedal je golo resnico, učitelj pa je bil hud. Pripetilo se mu je mnogo-kdaj, da je čisto pozabil, kje da sedi. Dež je rahlo potrkaval na okna, topla tišina je bila v izbi, komaj da jo je motilo škrtanje

Peter je vstal. "Kje ste bili včeraj?" "Na Golovcu!" "Kaj ste tam delali?" "Pesmi!" "Ali ste pozabili, kaj da vam je bilo ukazano?" "Nisem!"

"Zakaj ste torej šli na Golovec, namesto v šolo?"

"Ne vem!" je odgovoril Peter po pravici.

Prisodili so mu drugih šest ur. Dvanajst ur samotnega dela in premišljevanja, so rekli, da bo zadosti za spreobrnjenje. Očitno pa je bilo, da spreobrnjenje ni bilo sojeno Petru Kalandru. Če je deževalo curkoma ves božji teden; nedelja je bila sijajno lepa in topla; in zrak je bil tako čist, da je slišal človek pesem škrlancev z ljubljanskega polja.

"Pojd v šolo, Peter!" je ukazala gospodinja.

"Pojdem!" je odgovoril Peter z udano vestjo in je šel. Šel ter prišel na Golovec. Ko je bil tam, je zavriskal od radosti ter zahvalil Boga, da mu je bil dal noge pametnejše od pameti.

Peter Kalandar je veliko bral. Nekoč, v tistih hudih časih nasilnega spreobračanja, ga ogo-

Vstaja na Slovaškem. Klerofašističnemu kvizlingu Tisu bijejo zadnje ure...